

Veiledning for lærebedrifter og opplæringskontor som har lærlinger i Rogaland

Å veilede en lærebedrift og opplæringskontor

Hva gjør jeg hvis lærlingen vår har utfordringer?

Bakgrunn og målet med veiledningen er at du som lærebedrift vet hvordan dere skal gå fram, hvis det oppstår utfordringer med deres lærling/lærekandidat.

Veilederen skal tydeliggjøre samarbeidsrutiner mellom de forskjellige seksjonene i Rogaland fylkeskommune:

- seksjon for fag- og yrkesopplæring (fagopplæring)
- oppfølgingstjenesten (OT)
- pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)

Målgruppen for denne veiledningen er lærlinger og lærekandidater som er under 25 år med ungdomsrett, og som bryter opplæringsløpet i bedrift eller er på vei til å gjøre dette.

Veilederen skisserer konkrete tiltak som de forskjellige seksjonene i samarbeid med lærebedrift som kan iverksettes for å forebygge frafall i videregående opplæring i bedrift.

Innholdsfortegnelse

1 Ta kontakt

2 Hvem er de forskjellige seksjonene?

3 Hvem tar jeg kontakt med for å følge opp lærlinger/lærekandidater?

3.1 Fagopplæringen

3.2 PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste)

3.3 Oppfølgingstjenesten (OT)

4 Når skal vi som lærebedrift kontakte Rogaland fylkeskommune?

5 Hva kan vi gjøre for å hjelpe lærling og lærebedrift som har utfordringer?

5.1 Ressursgruppe

5.2 Fagopplæringen

5.3 Opplæringskontor

5.4 Lærebedrifter

5.5 PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste)

5.6 Oppfølgingstjenesten (OT)

5.7 NAV

6 Opplever du at lærlingen sliter faglig?

7 Har lærlingen valgt feil lærefag?

8 Har lærlingen nedsatt funksjonsevne?

9 Diagnoser og psykisk helse

9.1 Hva er ADHD?

9.2 Hva er Asperger?

9.3 Hva er traumer?

9.4 Hva er angst og angstlidelser?

9.5 Hva er dysleksi?

9.6 Hva er dyskalkuli?

10 Aktuelle hjemmesider og lenker

11 Aktuelle tilbud for elever og lærlinger

12 Kommuner og regioner i Rogaland

1 Ta kontakt

Har du spørsmål om oppfølging av lærling/lærekandidat, så ta gjerne kontakt med oss, se kontaktinformasjon:

Kontakt [fagopplæringen](#)

Kontakt [PPT](#)

Kontakt [QT](#)

2 Hvem er de forskjellige seksjonene?

Hvem er seksjon for fag- og yrkesopplæring (fagopplæringen)?

Fagopplæringen er ansvarlige for å:

- godkjenne lærebedrifter og lærekontrakter/opplæringskontrakter
- gi råd og veiledning om opplæring i bedrift
- være en støttespiller for bedrift og lærling/lærekandidat
- administrere kompetanse-, fag- og svenneprøver
- tilby kurs i fagopplæring til instruktører og faglige ledere
- utbetale lærlingtilskudd (økonomisk støtte til bedrifter og opplæringskontor som har lærling)
- utstede kompetansebevis, fagbrev og svennebrev
- arrangere fag- og svennebrevutdeling for nye fagarbeidere og svenner

[Les mer om seksjon for fag- og yrkesopplæring.](#)

Hva jobber oppfølgingstjenesten (OT) med?

OT sin oppgave er å hjelpe lærlinger/lærekandidater mellom 15 -24 år med ungdomsrett, og som ikke er i videregående opplæring. OT er til stede ved alle videregående skoler i Rogaland.

Oppfølgingstjenesten (OT) hjelper med:

- å finne alternative veier til videregående opplæring
- å søke opplæring, utvidelse av ungdomsretten og privatisteksamen
- kontakt med andre tjenester som kan bistå med støtte
- utprøving i arbeidstrening for å prøve ut lærefag
- og holder kontakt med deg hvert år så lenge du har ungdomsrett og er under 24 år

[Les mer om oppfølgingstjenesten.](#)

Hva gjør pedagogisk psykologisk tjeneste (PPT)?

PPT medvirker til at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får utbytte av opplæringen og blir hindret i dette av personlige, sosiale eller andre vansker. PPT tilbyr samtaler individuelt eller i grupper, og samarbeider med andre instanser.

Lærebedrifter/opplæringskontor kan ta kontakt med PPT for veiledning, når det gjelder utfordringer som er knyttet til lærling.

PPT - pedagogisk-psykologisk tjeneste tilbyr individsamtaler/støttesamtaler til lærlinger og lære kandidater som handler om:

- psykisk helse
- vansker i læreforholdet
- lærevansker
- mistrivsel
- motivasjon
- personlige årsaker
- hjemmeforhold m.m.

[Les mer om PPT](#)

3 Hvem tar jeg kontakt med for å følge opp lærlinger/lærekandidater?

3.1 Fagopplæringen

Som kontraktspart i alle læreforhold kan fagopplæringen:

- bistå i møter med lærebedrifter og lærlinger
- koordinere møter
- legge inn avbrudd på lærekontrakten
- forlenge læretiden
- omgjøring av lærekontrakt til opplæringskontrakt
- behandle søknad om ekstra midler for tettere oppfølging av lærlinger

Les mer om fagopplæringen.

Kontakt fagopplæringen slik at vi kan være med å bistå i møter med lærebedrifter og lærlinger.

Endre og avslutte en kontrakt:

Har det oppstått utfordringer som gjør at læreforholdet ikke kan fortsette? Eller er det endringer i læreforholdet?

Omgjøring av lærekontrakt til opplæringskontrakt:

Lærekontrakt kan etter søknad omgjøres til opplæringskontrakt.

Fagopplæring kontakter PPT for sakkyndig vurdering av kandidaten.

Ansvar:

Fagopplæringen

Merknader:

Søknad om omgjøring av kontrakt skal behandles yrkesopplæringsnemnda (YON)

Lærekandidatordningen:

Les mer om Lærekandidatordningen og opplæringskontrakt.

Se også brosjyre: Lær mer om lærekandidatordningen.

Ekstra tilskudd

Fagopplæringen behandler søknader om ekstra midler for tettere oppfølging av lærlinger/lærekandidater.

Har dere en lærling eller lærekandidat som har:

- særskilte behov?
- svake norskferdigheter og kort botid i Norge?

Da kan lærebedriften din søke om ekstra tilskudd.

Med ekstra tilskudd kan dere frigjøre en personellressurs i egen bedrift, og gi ekstra oppfølging til lærlingen eller lærekandidaten.

[Les mer tilskuddsordning.](#)

3.2 PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste)

Pedagogisk-psykologisk tjeneste kan veilede lærebedrifter og opplæringskontor:

1. Bistå i møter.
2. Dokumentasjon på utredninger og utfordringer i forbindelse med tidligere skolegang (samarbeid med NAV).
3. Individsamtaler/støttesamtaler f.eks. knyttet til psykisk helse, vansker i læreforhold, lærevansker, mistriksel, motivasjon, personlige årsaker, hjemmeforhold med mer.
4. Veiledning til bedrift/opplæringskontor f.eks. om tilrettelegging av opplæring i bedrift.
5. Veiledning til bedrift, opplæringskontor og lærling knyttet til avdekking av vansker som er til hinder for opplæringen.
6. Veiledning til bedrift, opplæringskontor, læring omkring lærlings rett til helsehjelp og hva som er rett type helsehjelp.
7. Vurdere tilrettelegging ved eksamen/fagprøve, vurdere behov for ekstra tilskudd til opplæring, vurdere fritak for bestått-karakter med tanke på fag/svennebrev, vurdere endring av kontraktstype.
8. Utarbeide sakkyndige vurderinger/uttalelser, tilrådninger med mer.
9. Testing/utredning i forhold til retningslinjer i PPT.

Ansvar:

PPT (pedagogisk psykologisk tjeneste)

Merknader:

Opplæringskontor, bedrift og lærling kan henvise til PPT direkte. Henviing til PPT er taushetsbelagt informasjon.

[Hva kan PPT hjelpe deg meg?](#)

3.3 Oppfølgingstjenesten (OT)

1. Ved avbrudd i kontrakt kan OT bistå med arbeidspraksis i samarbeid med NAV for å prøve ut nytt lærefag i ny bedrift. NB: Bedriften må være en godkjent lærebedrift, eller en aktuell bedrift som kan godkjennes i lærefaget.
2. OT kan være behjelpelig med å søke inn til omvalg i utdanningsløpet. Det kan være nytt skoleløp eller påbygg3 for lærlinger og lære kandidater som har beholdt opplæringsretten.
3. OT kan gi karriereveiledning dersom det viser seg å være feilvalg.
4. OT har en koordinerende funksjon mot andre tjenester, f.eks. kommunale tjenester (opplæringsloven § 13-4).

Ansvar:

Oppfølgingstjenesten (OT)

Merknader:

OT har mulighet til å søke til videregående skole og læreplass etter fristen 1. mars frem til slutten av juni (ettersendt søknad). NB: Dette gjelder ikke lære kandidater og praksisbrevkandidater som har søknadsfrist 1. februar.

Ved avbrudd i lære får OT et oppfølgingsansvar for ungdommen og skal gi tilbud om opplæring, arbeid, eller andre tiltak som kan gi mulighet for kvalifiserende arbeid (opplæringsloven §13-3).

Hva kan OT hjelpe med?

4 Når skal vi som lærebedrift kontakte Rogaland fylkeskommune?

Samarbeid – frafallsforebyggende arbeid

1. Fagopplæringen skal kontaktes ved utfordringer i læreforhold og ved fare for heving av kontrakt.

Ansvar:

OT, PPT, opplæringskontor, lærebedrift med flere

Merknader:

OT-veileder, etter ungdommens postnummer, skal være gjenpart ved utgående brev: «melding om heving av lærekontrakt».

2. Fagopplæringen orienterer OT - veileder etter ungdommens postnummer, dersom det er utfordringer i læreforhold og ved fare for heving av kontrakt.

Ansvar:

Fagopplæringen

Merknader:

OT-veileder, etter ungdommens postnummer, skal være gjenpart ved utgående brev: «melding om heving av lærekontrakt».

3. Fagopplæringen vurderer om PPT skal kobles inn for veiledning. Fagopplæring må innhente samtykkeerklæring fra eleven/lærlingen/lærekandidaten.

Ansvar:

Fagopplæringen

Merknader:

OT veilederens ansvarsområde er organisert etter postnummer og alle har et tett samarbeid med aktuelle NAV-kontor. Dette er forankret i samarbeidsavtaler.

4. Fagopplæringen koordinerer og kaller inn til møte med aktuelle parter.

Fagopplæringen leder møtet (med mindre annet er avtalt med lærebedrift eller opplæringskontor).

Det skal skrives møtereferat.

Ansvar:

Fagopplæringen

Merknader:

OT veilederens ansvarsområde er organisert etter postnummer og alle har et tett samarbeid med aktuelle NAV-kontor. Dette er forankret i samarbeidsavtaler.

5. Opplæringskontor, lærebedrifter og lærlinger/lærekandidater kan ta direkte kontakt med OT og PPT for å diskutere enkeltsaker.

OT og PPT vurderer om fagopplæringen bør orienteres (se punkt 1 under aktivitet).

Ansvar:

PPT og OT

Merknader:

OT v/koordinator for fagopplæring har ansvar for å sende oppdaterte lister over OT sine ansvarsområder etter postnummer til fagleder for bedriftsoppfølging og oppfølging av læreforhold på fagopplæringen.

6. Dersom informasjon, veiledning og tiltak er satt i gang, og læreforholdet fortsetter, trekker OT seg ut av saken.

Ansvar:

OT

Merknader:

OT v/koordinator for fagopplæring har ansvar for å sende oppdaterte lister over OT sine ansvarsområder etter postnummer til fagleder for bedriftsoppfølging og oppfølging av læreforhold på fagopplæringen.

7. Dersom læreforholdet avsluttes, kan OT innhente informasjon fra fagopplæring i aktuelle saker.

Ansvar:

OT

Merknader:

OT v/koordinator for fagopplæring har ansvar for å sende oppdaterte lister over OT sine ansvarsområder etter postnummer til fagleder for bedriftsoppfølging og oppfølging av læreforhold på fagopplæringen.

5 Hva kan vi gjøre for å hjelpe lærling og lærebedrift som har utfordringer?

5.1 Ressursgruppe

1. Arena for samarbeid på tvers av seksjoner om lærlinger og lære kandidater som trenger ekstra oppfølging og/eller tilrettelegging.
2. Møtearena for å diskutere utfordringer i læreforhold.
3. Deltakerne i ressursgruppen melder inn aktuelle saker til gruppeleder i fagopplæring.

Ansvar:

Fagopplæringen

Merknader:

Ressursgruppe i sør-fylket består av tre representanter fra fagopplæring, PPT v/kontaktperson for fagopplæring og OT v/koordinator for fagopplæring Sør-Rogaland.

Ressursgruppe i nord-fylket består av representanter fra fagopplæring, PPT v/kontaktperson for fagopplæringen og OT v/veileder med ansvar for fagopplæring Nord-Rogaland.

5.2 Fagopplæringen

1. Tett dialog med opplæringskontor og lærebedrifter.
2. Kan legge inn avbrudd på kontrakten (sykdom, foreldrepermisjon, militærtjeneste med mer)
3. Kan ved enighet mellom kontraktspartene forskyve læretidsutløp tilsvarende avbruddsperiode.
4. Kan ved enighet mellom kontraktspartene forlenge læretid (uten tilskudd).
5. Opplæringskontor og lærebedrift kan søke fagopplæring om ekstra tilskudd for å gi lærling eller lære kandidat med særskilte behov tettere oppfølging i læreforholdet.
Tidsavgrenset periode for å søke om ekstra tilskudd (1. januar til 15. oktober)
6. Lærekontrakt kan etter søknad omgjøres til opplæringskontrakt. Fagopplæring kontakter PPT for sakkyndig vurdering av kandidaten.

Ansvar:

Fagopplæringen

Merknader:

Søknad om omgjøring av kontrakt skal behandles av yrkesopplæringsnemnda (YON)

Se aktuelle lenker:

[Opplæring i bedrift](#)

[Endre og avslutte en kontrakt](#)

[Tilskudd til opplæring i bedrift](#)

[Oppmelding til fagprøve – søke om tilrettelegging](#)

5.3 Opplæringskontor

1. Kontakt med fagopplæring.
2. Vurdere å gi restopplæring i annen medlemsbedrift.
3. Vurdere lærekontrakt i nytt/beslektet lærefag.
4. Vurdere omgjøring av lærekontrakt til opplæringskontrakt.
5. Kontakt/henvisning til PPT.
6. Avbrudd i læretiden, søke om forskyvning av læretid.
7. Søke om ekstra tilskudd for å kunne gi lærling/lærekandidat tettere oppfølging.

Ansvar:

Opplæringskontor

Merknader:

Lærebedrifter skal, etter Opplæringsloven § 4-4, skape et godt arbeids- og læremiljø.

5.4 Lærebedrifter

Se punkter under «[opplæringskontor](#)».

Ansvar:

Lærebedrift

Merknader:

Lærebedrifter skal, etter opplæringsloven § 4-4, skape et godt arbeids- og læremiljø.

5.5 PPT (pedagogisk-psykologisk tjeneste)

1. Bistå i møter.
2. Dokumentasjon på utredninger og utfordringer i forbindelse med tidligere skolegang (samarbeid mot NAV).
3. Individsamtaler/ støttesamtaler f.eks. knyttet til psykisk helse, vansker i læreforhold, lærevansker, mistrivsel, motivasjon, personlige årsaker, hjemmeforhold med mer.
4. Veiledning til bedrift/opplæringskontor f.eks. om tilrettelegging av opplæring i bedrift.
5. Veiledning til bedrift, opplæringskontor og lærling knyttet til avdekking av vansker som er til hinder for opplæringen.
6. Veiledning til bedrift, opplæringskontor, læring omkring lærlings rett til helsehjelp og hva som er rett type helsehjelp.
7. Vurdere tilrettelegging ved eksamen/ fagprøve, vurdere behov for ekstra tilskudd til opplæring, vurdere fritak for bestått karakter ift. fag/svennebrev, vurdere endring av kontraktstype.
8. Utarbeide sakkyndige vurderinger/uttalelser, tilrådninger med mer.
9. Testing/utredning i forhold til retningslinjer i PPT.

Ansvar:

PPT (pedagogisk psykologisk tjeneste)

Merknader:

Opplæringskontor, bedrift og lærling kan henvise til PPT direkte. Henvising til PPT er taushetsbelagt informasjon.

Hva kan PPT hjelpe deg meg?

Dersom du opplever problemer knyttet til opplæring i videregående skole eller i lærebedrift kan du ta kontakt med oss. Det kan være vansker som har oppstått på skolen eller i bedriften, eller på andre områder i livet. Vi har taushetsplikt, og tjenesten er gratis. Hos oss arbeider pedagoger og psykologer.

[Les mer om hvordan søke hjelp.](#)

5.6 Oppfølgingstjenesten (OT)

1. Ved avbrudd i kontrakt kan OT bistå med arbeidspraksis i samarbeid med NAV for utprøving i ny bedrift (nytt lærefag). NB: Bedriften må være en godkjent lærebedrift eller en aktuell bedrift for godkjenning i lærefaget.
2. OT kan være behjelpelig med å søke inn til omvalg. Det kan være nytt skoleløp eller påbygg³ for lærlinger og lærekandidater som har beholdt opplæringsretten.
3. OT kan gi karriereveiledning dersom det viser seg å være feilvalg.
4. OT har en koordinerende funksjon opp mot andre tjenester, f.eks. kommunale tjenester (Opplæringsloven § 13-4).

Ansvar:

OT (Oppfølgingstjenesten)

Merknader:

OT har mulighet til å søke inn til videregående skole og læreplass etter fristen 1. mars frem til slutten av juni (ettersendt søknad). NB: Dette gjelder ikke lærekandidater og praksisbrevkandidater som har søknadsfrist 1. februar.

Ved avbrudd i lære får OT et oppfølgingsansvar for ungdommen og skal gi tilbud om opplæring, arbeid, eller andre tiltak som kan gi mulighet for kvalifiserende arbeid (opplæringsloven §13-3).

Hva kan OT hjelpe med?

Vår oppgave er å hjelpe deg mellom 15 -24 år med ungdomsrett, og som ikke er i videregående opplæring. Vi er til stede ved alle videregående skoler i Rogaland.

[Les mer om oppfølgingstjenesten.](#)

5.7 NAV

1. Mentormidler (midler til oppfølging innad i bedrift for tettere oppfølging av lærling eller lærekandidat).
2. NAV har endret sitt lovverk for å gi mulighet (sitt tjenesteregister) for kandidater som trenger hjelp dersom opplæringsmålet er fagbrev/kompetansebrev.
3. Hjelpemiddelsentralen kan bistå med tilrettelegging/hjelpemidler på følgende områder:
  - bevegelse (motoriske vansker)
  - syn (synsnedsettelse)
  - hørsel (nedsatt eller ingen hørsel)
  - tale/språk (kommunikasjonsvansker)

- kognisjon (vansker med huske/planlegge/organisere)
- lese- og skrivevansker

Ansvar:

NAV

Merknader:

Samarbeidsavtale: samarbeidsrutiner rundt lærekandidatordningen mellom Rogaland fylkeskommune og NAV.

Hva har du vansker med?

Les mer om Hjelpemidler og tilrettelegging

Les mer om Tolketjenesten i Rogaland

6 Opplever du at lærlingen sliter faglig?

Følge opp lærling i bedrift

Som faglig leder og instruktør er dere lærlingenes nærmeste støttespillere i lærebedriften. Sammen skal dere sørge for at lærlingene får opplæringen de har krav på. Her finner dere informasjon om oppgavene som følger med dette ansvaret, og råd og tips om hvordan dere kan planlegge og gjennomføre opplæringen.

Kilde: [Utdanningsdirektoratet](#)

Foto: Rogaland fylkeskommune, Elisabeth Tønnessen

7 Har lærlingen valgt feil lærefag?

Feilvalg – lærekontrakt/opplæringskontrakt

Spørsmål til lærebedrift/opplæringskontor

1. Hva er årsaken til heving?
2. Har det vært et avklaringsmøte mellom bedriften og lærlingen/lærekandidaten før dere ble enige om å heve/avslutte kontrakten?
3. Er lærlingen/lærekandidaten informert om sine rettigheter i forbindelse med heving?
4. Har lærlingen/lærekandidaten vært i kontakt med fylkeskommunen før dere ble enige om å heve/avslutte kontrakten?
5. Ønsker lærlingen/lærekandidaten informasjon fra fylkeskommunen?
6. Har lærlingen fått anledning til å ha med støtte i møtet?
(Det kan være foreldre, fagopplæringen, eller noen de er trygge på)

En lærekontrakt/opplæringskontrakt kan kun heves med hjemmel i opplæringsloven §4-6

Les mer om å endre og avslutte en kontrakt

8 Har lærlingen nedsatt funksjonsevne?

Hjelpemiddelsentralen

NAV sin hjelpemiddelsentral kan tilrettelegge og gi hjelpemidler på følgende områder:

- bevegelse (motoriske vansker)
- syn (synsnedsettelse)
- hørsel (nedsatt eller ingen hørsel)
- tale/språk (kommunikasjonsvansker)
- kognisjon (vansker med huske/planlegge/organisere)
- lese- og skrivevansker

[Les mer hos NAV hjelpemiddelsentral](#)

9 Diagnoser og psykisk helse

eMeistring – angst eller depresjon

Kjenner du til en lærling eller lære kandidat som sliter med panikkangst, sosial angst eller depresjon?

Helse Stavanger tilbyr veiledet internettbehandling til personer som sliter med panikk lidelse, sosial angst eller depresjon. Lærlinger og lære kandidater kan selv ta direkte kontakt med eMeistring, uten henvisning fra fastlege.

[Helse Stavanger, sør-fylket](#)

[Helse Fonna, nord-fylket](#)

[Videoer om psykiske lidelser](#) (kilde: Psykologforeningen)

9.1 Hva er ADHD?

ADHD står for Attention Deficit Hyperactivity Disorder eller hyperkinetisk forstyrrelse på norsk. Symptomene kan i de fleste tilfeller forstås som en nevrologisk forstyrrelse, som først og fremst innebærer økt uro, impulsivitet og vansker med oppmerksomhet. ADHD omtales som en tilstand, og ikke en sykdom.

ADHD er en tilstand som er preget av at barnet har konsentrasjonsproblemer, og at det ikke klarer å holde seg i ro eller kontrollere impulsivitet. Symptomene starter tidlig i barneårene og vedvarer ofte inn i ungdomsalderen og voksenlivet.

Typiske symptomer

Problemer med oppmerksomhet eller konsentrasjon

- Problemer med detaljer
- Klarer ikke å opprettholde oppmerksomheten over tid
- Hører ikke hva som blir sagt
- Følger ikke instruksjoner
- Kan ikke organisere/planlegge/tilrettelegge aktiviteter
- Unngår oppgaver som krever oppmerksomhet
- Mister stadig ting som er nødvendig for å gjennomføre oppgaver
- Lar seg lett distrahere av ytre omstendigheter
- Er glemsom i forbindelse med dagliglivets aktiviteter

Problemer med hyperaktivitet

- Småuro i hender og føtter
- Forlater plassen sin, løper

- Vansker med å være stille
- Stor motorisk (knyttet til bevegelse) aktivitet som ikke lar seg styre

Problemer med impulsivitet

- Svarer før spørsmålet er avsluttet
- Kan ikke vente på tur
- Avbryter eller maser
- Snakker for mye uten tanke på hva som passer seg i situasjonen

Vil du vite mer?

Se kilder:

<https://nhi.no/sykdommer/psykisk-helse/adhd/>

<https://www.adhdnorge.no/artikkel/hva-er-adhd>

<https://www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/adhd/>

9.2 Hva er Asperger?

Hva gjør lærebedriften når de har en lærling/lærekandidat som har Asperger?

- Ta kontakt med fagopplæringen for råd
  - Ha en kontaktperson i PPT som kan være en god støttespiller for lærlingen og videre opplæring i bedriften
  - Mentor og tilrettelagt opplæring, og tilskudds-støtte fra fagopplæringen.
- Tilskuddsordning for lærlinger/lærekandidater med særskilte behov:

[Se her for å søke tilskudd til opplæring i bedrift](#)

[Retningslinjene for tilskuddsordningen \(PDF, 133 kB\)](#)[\(PDF, 133 kB\)](#)

- Legge til rette for at lærlingen skal vokse både faglig og personlig.
- Viktig at faglig leder og kollegaer vet hva asperger er, det kan tas kurs for veileder.

Hvordan vet man at man har asperger?

De som har tilstanden har vansker med å forholde seg til andre mennesker, kommunisere med andre mennesker og vansker med å være fleksibel i tanker og atferd. Vanskene kommer særlig til syne i situasjoner med stress, og de fleste med asperger-syndrom er sårbare for stress.

Symptomer på asperger syndrom

- De utvikler kommunikativt språk innen milepælene de tre første leveårene.
- Grammatikk og syntaks er velutviklet, mens semantisk forståelse er nedsatt.
- Forstyrret sosialt samspill/kontaktvansker som ved barneautisme.
- Innsnevret repeterende stereotyp atferd og interessefelt som ved barneautisme.

Kilder:

<https://nhi.no/sykdommer/barn/autisme/asperger-syndrom/>

https://sml.snl.no/Aspergers_syndrom

<https://www.helsenorge.no/sykdom/utviklingsforstyrrelser/autisme/>

<https://helse-stavanger.no/behandlinger/asperger-syndrom-hos-voksne>

<https://helse-stavanger.no/behandlinger/asperger-syndrom-hos-barn>

<https://helse-stavanger.no/avdelinger/klinikk-psykisk-helsevern-barn-unge-og-rusavhengige/bupa/tema/autisme-og-aspergers-syndrom>

9.3 Hva er traumer?

Svært mange mennesker har hatt opplevelser som har vært skadelige, har fått dem til å frykte for livet eller krenket dem dypt. Slike hendelser omtales ofte som psykologiske traumer.

Det er helt naturlig å ha sterke reaksjoner på slike hendelser. For noen vil imidlertid plagene vedvare og etter hvert medføre psykiske helseplager som kan behandles av en psykolog.

Hva er en traumatisk hendelse?

Ordet traume betyr skade eller sår. Når vi snakker om psykologisk traume, mener vi en type hendelse som kan føre til psykiske skader som plager den berørte i ettertid.

Det finnes mange forskjellige definisjoner av traumatiske hendelser, men felles for de fleste er at traumer:

1. Kommer plutselig, er ukontrollerte og overveldende,
2. Vekker som regel en ekstrem følelse av hjelpeløshet og redsel
3. Er ofte en trussel mot liv og helse
4. Kan føre til at du blir alvorlig skadet
5. Og/eller rammer andre slik at du blir vitne til alvorlig overgrep eller andres lidelse eller død.

Det er vanlig å skille mellom ulike typer traumatiske hendelser. Et skille går mellom traumer påført av andre mennesker, som vold, krigsopplevelser og overgrep, og mer tilfeldige traumer, som naturkatastrofer og ulykker. En egen type traumer er de som blir påført fra personer som står deg nær, såkalte relasjonelle traumer, for eksempel familievold og incest. Det er også vanlig å skille mellom enkeltstående traumatiske hendelser (som en ulykke eller et terrorangrep) og traumer som utspiller seg gjentatte ganger over tid.

Ønsker du å lese mer? [Se sider hos Psykologforeningen](#)

Kilder:

<https://helse-stavanger.no/avdelinger/klinikk-psykisk-helsevern-barn-unge-og-rusavhengige/bupa/tema/vonde-og-skremmende-opplevelser>

<https://helse-stavanger.no/behandlinger/psykodynamisk-terapi>

<https://helse-vest.no/vart-oppdrag/vare-hovudoppgaver/behandling/psykisk-helse-og-rus>

9.4 Hva er angst og angstlidelser?

Frykt og redsel hjelper oss å overleve, både som art og som individer. Men blir angsten langvarig og hindrer oss i hverdagens gjøremål, kan vi ha utviklet en angstlidelse som trenger behandling.

Det er umulig å trekke et absolutt skille mellom frykt og angst. I dagligtale snakker vi gjerne om redsel og frykt når det farlige er forståelig for oss og om angst når vi har vanskeligere for å forklare hva som egentlig skremmer oss. En løve er farlig, men ikke en mus. Likefullt vil den som har en fobi for mus reagere med sterk angst.

Det farlige alarmerer oss. Redsel og angst er vår opplevelse av alarmtilstanden, samtidig om den er en sterk kroppslig energimobilisering. Når vi sanser noe farlig sendes signaler direkte til hjernens alarmsystem som lynraskt starter kroppens beredskapssystem. Så kommer gjerne en mer reflektert vurdering av om situasjonen er farlig eller ikke. Vi har tre grunnleggende reaksjonsmønstre ved fare: Vi flykter, angriper eller «fryser fast» i en ubevegelig tilstand. Disse mønstrene deler vi med dyrene.

Hva som vekker angst og redsel kan være høyst forskjellig fra person til person. Mennesker har enorme læringsmuligheter. Trygghet kan læres, men også utrygghet. Våre egne tanker og følelser kan i seg selv bli en kilde til angst, som tankene om at noe fryktelig kan skje. Skremmende og overveldende opplevelser gjennom barndom og oppvekst, og fravær av omsorg, trøst og støtte, øker sannsynligheten for angstplager senere i livet. Tilsvarende kan en livssituasjon preget av trusler og konflikter gi opphav til angstlidelser.

Kilde: [Se sider hos Psykologforeningen](#)

9.5 Hva er dysleksi?

Dysleksi Norge har gode beskrivelser om:

- Hva dysleksi er
- Kjennetegn på dysleksi
- Vanlige utfordringer
- Å avdekke dysleksi
- Hva som er gode tilrettelegginger

Kilde: [Se sidene til Dysleksi Norge](#)

[Lingit](#) (leverandør av lese- og skrivestøtteprogrammet Lingdys og andre) har laget fem kjennetegn på dysleksi:

5 kjennetegn på dysleksi

1. Bokstav og bokstavlyd

Personer med dysleksi har ofte store problemer med å knytte bokstav til lyden til bokstaven. Det kan også oppleves som vanskelig å dele inn ord i enkeltlyder og trekke lyder sammen til ord.

2. Sakte lesing

Sammenliknet med øvrig evne til å lære, har personer med dysleksi store problemer med lesing og med leseflyt. De leser sakte, noe som igjen kan påvirke forståelsen av innholdet i det de leser.

3. Stavefeil

Hyppige stavefeil er et kjennetegn som opptrer ofte. Selv korte og lydrette ord kan staves feil. Å skrive lange eller vanskelige ord, eller ord som er satt sammen av flere ord, kan oppleves som svært vanskelig.

4. Enkelt språk og ordrett skriving

Enkelt og lite variert språk når man skriver, og mindre ordforråd enn jevnaldrende barn, kan være et kjennetegn på dysleksi. Dyslektikere kan ofte skrive ord slik de høres ut («jæi» og ikke «jeg») eller skrive på dialekt.

5. Problemer med rim

Det er vanlig at personer med dysleksi blander bokstavlyder som for eksempel b og d, og b og p. Rim er derfor vanskelig fordi de har problemer med å forstå hvilke lyder som rimer på hverandre.

Kilde: [Se sider til Lingit](#)

Rettigheter i skole

Lurer du på om barnet ditt har dysleksi, dyskalkuli eller spesifikke språkvansker?

Da må barnet først utredes. [Du har rett på en utredning_ jamfør opplæringsloven kapittel 5.](#)

Husk at en utredning kun er en del av den sakkyndige vurderingen. Det er også forskjell på tilpasset opplæring og spesialundervisning. [Les mer om spesialundervisning.](#)

9.6 Hva er dyskalkuli?

Dysleksi Norge har gode beskrivelser om:

- Hva dyskalkuli er
- Kjennetegn på dyskalkuli
- Vanlige utfordringer
- Å avdekke dyskalkuli
- Hva som er gode tilrettelegginger

Kilde: [Se sidene til Dysleksi Norge](#)

10 Aktuelle hjemmesider og lenker

Utdanningsprogrammet: Vilbli.no

Utdanningsdirektoratet: Udir.no

Lovdata:

Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringslova)

Se Kapittel 4. Videregående opplæring i bedrift

Kontakt [fagopplæringen](#)

Kontakt [PPT](#)

Kontakt [OT](#)

Skjema for opplæring i bedrift

Hva er fagfornyelsen? [Les mer om fagfornyelsen](#)

Bli lærebedrift: [Les mer om å bli lærebedrift](#)

11 Aktuelle tilbud for elever og lærlinger

PPT

Vi er et lavterskeltilbud som kan gi samtaler til lærlinger når egen helse/utfordringer påvirker det å klare å stå i lære. At vi har et lavterskeltilbud innebærer blant annet at du kan henvise deg selv.

[Les mer om PPT.](#)

Pårørendesenteret

Lavterskeltilbud for personer som har en i familien eller nær venn som ser syk. Her kan en få 3-5 individuelle støttesamtaler, veiledning, og informasjon om rettigheter som pårørende.

[Les mer om pårørendesenteret](#)

Helsestasjon for ungdom (elever og lærlinger, 16-19 år)

Helsestasjon for ungdom er et gratis tilbud for ungdom fra 16 til og med 19 år, og alle elever i videregående skole. Helsestasjon for ungdom har også drop-in-tilbud.

[Les mer om helsestasjon for ungdom](#)

BUP 0-18 år/DPS 18 år +

Dette er sentere med samtaletilbud innenfor det vi kaller spesialisthelsetjeneste. Ved helseutfordringer som anses moderate til alvorlige, det vil si at de i stor grad går utover den daglige fungeringen, vil en best få hjelp her. For å få et samtaletilbud i spesialisthelsetjenesten trengs en henvisning fra fastlege. Det betyr at en først må bestille time hos fastlegen og så be han/hun om å sende en henvisning til BUP/DPS.

Elev-, lærling- og mobbeombud

[Les mer om Elev-, lærling- og mobbeombud](#)

12 Kommuner og regioner i Rogaland

Kommuner og regioner i Rogaland

